

กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอก ของ ดร.พิชญ บัญศรีอนันต์

THE PROCESS OF TRANSMITTING RANAT EK PERFORMANCE BY DR. PITSANU BOONSRIANAN

สุขัญญา คงสิม* จตุพร สีม่วง** และเฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี**
SUCHANYA KONGSIM, JATUPORN SEEMUANG AND
CHALERMSAK PIKULSRI

(Received: June 25, 2023; Revised: October 9, 2023; Accepted: June 12, 2025)

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) ศึกษาประวัติและผลงาน ของ ดร.พิชญ บัญศรีอนันต์ (2) ศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของ ดร.พิชญ บัญศรีอนันต์ เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการศึกษาจากเอกสาร และเก็บรวบรวม ข้อมูลภาคสนาม ด้วยวิธีการสังเกตและการสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า 1) ดร.พิชญ บัญศรีอนันต์ สืบเชื้อสายนักดนตรีจากครอบครัวมาตั้งแต่อายุ 7 ขวบ ท่านได้รับการถ่ายทอด วิชาความรู้ด้านดนตรีไทย กับบรมครูหลายท่าน จนมีความเชี่ยวชาญในด้านการบรรเลง ระนาดเอก และเป็นที่ยอมรับในวงการดนตรีไทย มีผลงานการบรรเลงทั้งในประเทศและ ต่างประเทศ ท่านมีแนวคิดด้านการสอนดนตรีในระดับมหาวิทยาลัย โดยใช้กระบวนการ ถ่ายทอดเนื้อหาสาระที่เป็นระบบ ชัดเจน มีหลักการ และสามารถบูรณาการการสอน ให้สอดคล้องกับผู้เรียนในยุคปัจจุบันได้อย่างมีคุณภาพ 2) กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลง ระนาดเอก ของดร.พิชญ บัญศรีอนันต์ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านผู้สอน ท่านเป็นผู้ ที่มีความรู้ความสามารถทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม ท่านได้ยึดหลักกระบวนการสืบทอดจากคุณครูของท่านและเป็นครูที่ดีตามแบบแผนที่ได้ ร่ำเรียนมา เพื่อนำมาปรับใช้ในการสอนดนตรีในปัจจุบัน (2) ด้านผู้เรียน ท่านได้มีการ ถ่ายทอดการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนแบบ “มุขปาฐะ” หรือการสอนแบบตัวต่อตัว

* นักศึกษาหลักสูตรดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Master of Music Program in Music Khon Kaen University

** ภาควิชาดุริยางคศิลป์ สาขาวิชาดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Department of music, Khon Kaen University

มีการสาธิตเป็นตัวอย่างและให้ผู้เรียนปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

(3) ด้านหลักสูตร มีการกำหนดเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทย สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย ตั้งแต่เริ่มต้นฝึกหัดทักษะการบรรเลงระนาดเอก จนถึงกระบวนการบรรเลงเดี่ยวระนาดเอก

(4) ด้านการเรียนการสอน เน้นการฝึกพื้นฐานเป็นสำคัญ ตั้งแต่การนั่ง จับไม้ การไล่มือ จากนั้นจึงต่อเพลงในหลักสูตร เริ่มต้นจากเพลงชุดโหมโรงเช้า เพลงชุดโหมโรงเย็น เป็นต้น ไปจนถึงเพลงเดี่ยว มีการสอดแทรกเทคนิคการตีระนาดเอกต่าง ๆ รวมไปถึงปลูกฝังการเป็นนักดนตรีที่ดี ท่านมีการปรับปรุงการเรียนการสอนอยู่เสมอโดยการนำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ประโยชน์ในด้านการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับยุคสมัยปัจจุบัน

คำสำคัญ : กระบวนการถ่ายทอด การบรรเลง ระนาดเอก พิษณุ บุญศรีนันต์

Abstract

This research is a qualitative research with the following objectives: 1) to study history and achievements of Dr. Phitsanu Boonsrianan, and 2) to study the transmission of the Ranat Ek of Dr. Phitsanu Boonsrianan. The researcher collected data from documents and surveyed by observe and interview. The finding revealed that he is an expert in playing Ranat Ek and is well-respected in the Thai Classical music society. He used teaching methods, strategies, and integration for college students. It was divided into four parts: 1) Instructor: he has knowledge in theoretical and practical sections, Demonstrating morality, ethics and professionalism as a teacher. 2) Students: he teaches by use one-to-one teaching and demonstrate to students (student-centered learning). 3) Curriculum: contents are organized from beginner level to solo instrument music level in play Ranat Ek. 4) Process: he teaches by start from uncomplicated songs to solo instrument music level, uses various techniques, and behaves in a good role model. In addition, he brought educational technology to develop in Ranat Ek teaching.

Keywords: playing music, Ranat Ek, the process of transmitting, Pitsanu Boonsrianan

บทนำ

ดนตรีไทยเป็นศาสตร์ทางศิลปะสาขาหนึ่ง ที่เกิดจากการสร้างสรรค์ทางความคิด และสติปัญญาของคนไทย โดยมีการสืบทอดต่อกันมาเป็นระยะเวลาหลายศตวรรษ ซึ่งบรรพบุรุษได้มีการวางแผนองค์ความรู้และขนบธรรมเนียมให้เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตของคนไทย ในทางการดนตรีไทยได้แบ่งประเภทของเครื่องดนตรีไทยออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ ดิด สี ตี เป่า และมีการประสมวงให้เป็นวงดนตรี 3 ประเภท คือ วงปี่พาทย์ วงเครื่องสายและวงมโหรี นอกจากนี้ยังมีการประพันธ์เพลงที่แบ่งเป็นประเภทต่าง ๆ เช่น เพลงโหมโรง เพลงตับ เพลงเรื่อง เพลงหน้าพาทย์ เพลงเถา เพลงเดี่ยว เพลงฉิ่ง เพลงหางเครื่อง และเพลงเกร็ด

ในการจัดการเรียนการสอนดนตรีไทยแต่โบราณทั้งในระดับสามัญชนและราชสำนักนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างนักดนตรีไทยสำหรับบรรเลงประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ บรรเลงประกอบการแสดงและบรรเลงเพื่อความบันเทิง เป็นต้น นอกจากนี้ในราชสำนักส่วนหนึ่ง มีวงดนตรีไทยเพื่อประดับบารมีของเจ้านาย (มาศสุภา สีสูกอง, 2531) การเรียนดนตรีไทยในอดีตเป็นการถ่ายทอดในรูปแบบของมุขปาฐะ คือการถ่ายทอดแบบปากต่อปาก โดยใช้ความทรงจำ ครูปฏิบัติหรือสาธิตให้ดูแล้วให้ลูกศิษย์ปฏิบัติตาม โดยเริ่มจากฝึกขั้นพื้นฐาน ได้แก่ การนั่ง การจับไม้ การไล่เสียงโดยตีคู่แปดหรือการตีฉาก การสะบัด การสะเคาะ การกรอ ไปจนถึงการไล่มือด้วยบทเพลง ผู้เรียนต้องจดจำทางเพลงจากครูผู้สอนเนื่องจากไม่นิยมมีการจดบันทึกโน้ต สถานที่ให้ความรู้หรือศูนย์รวมแหล่งความรู้ นั้นจะมีอยู่ 3 แหล่งด้วยกัน คือ บ้าน วัดและวัง การสืบทอดเพลงส่วนใหญ่จะถ่ายทอดอยู่ในระบบครอบครัวที่มีสายเลือดเดียวกัน เพื่อไว้ใช้สำหรับทำมาหากิน แต่ก็มีมารับศิษย์ที่ไม่มีความสัมพันธ์ทางสายเลือดด้วย ซึ่งคนกลุ่มนี้มีทั้งที่อยู่ประจำหรือกินนอนอยู่ที่บ้านครู และบางกลุ่มมาเฉพาะเวลาที่ต้องต่อเพลงเท่านั้น เนื่องจากการถ่ายทอดแบบปากต่อปาก บางครั้งครูผู้สอนก็ไม่ได้สอนให้ลูกศิษย์ทั้งหมด เมื่อครูท่านนั้นเสียชีวิตไป ทำให้บทเพลงสูญหายไปด้วย เป็นที่น่าเสียดายเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น ครูดนตรีไทยจึงเท่ากับเป็นสถาบันการศึกษาและตำราที่รวมองค์ความรู้ต่าง ๆ ทางดนตรีไว้ การสูญเสียครูดนตรีไทยไปท่านหนึ่งก็เท่ากับการสูญเสียองค์ความรู้ทางดนตรีไทยไปอย่างน่าเสียดาย (สัจด์ ภูเขาทอง, 2539)

เมื่อสังคมไทยได้เกิดการพัฒนาและเปลี่ยนแปลง ดนตรีไทยได้รับเอาแบบแผนในเชิงการบันทึกงานวิชาการอย่างเป็นระบบ เป็นรูปธรรมมากขึ้น (บุญช่วย โสวัตร, 2539) ทำให้การศึกษาดนตรีไทยปัจจุบัน มีความเปลี่ยนแปลงจากอดีตอย่างชัดเจน การศึกษา

ดนตรีไทยปัจจุบันเข้ามาอยู่ในสถานศึกษา มีการตั้งเป็นหลักสูตรเป็นขั้น ๆ มีการสอนแบบบรรยายในภาคทฤษฎีและการสอนโดยใช้ความจำ สอนเฉพาะทางของเครื่องดนตรีโดยให้ผู้เรียนตามอย่างครูในภาคปฏิบัติการสอนดนตรีไทยในปัจจุบัน นอกจากจะสอนเพื่ออาชีพและการเป็นครูดนตรีไทยแล้วยังคำนึงถึงพัฒนาการทางดนตรีของผู้เรียนและสมรรถภาพด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนด้วย โดยให้ความสำคัญกับช่วงวัยของผู้เรียนและปรับเปลี่ยนวิธีการและกระบวนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียนมากที่สุด (ปัญญา รุ่งเรือง, 2532) การเปลี่ยนแปลงของสังคมเหล่านี้ ส่งผลให้บทบาทของครูในสังคมปัจจุบันต้องเกิดการผสมผสานแนวคิดในการรักษาองค์ความรู้เดิมและปรับเปลี่ยนให้ก้าวทันต่อสังคมมากยิ่งขึ้น ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องหลักการ แนวความคิด จิตวิญญาณแห่งความเป็นครู รูปแบบและวิธีการถ่ายทอด เพื่อให้สอดคล้องกับสังคม รวมทั้งปรับเทคนิค วิธีการสอนที่มุ่งเน้นและคำนึงถึงผู้เรียนมากยิ่งขึ้นด้วย เพื่อเป็นการปลูกฝังให้ผู้เรียนเกิดความรักในดนตรีไทย ซึ่งเป็นวิธีการหนึ่งที่จะนำไปสู่การอนุรักษ์และพัฒนาดนตรีไทยให้อยู่สืบไป

บุคคลที่ทำหน้าที่ถ่ายทอดดนตรีไทยที่มีผลงานทางด้านการอนุรักษ์และพัฒนาดนตรีไทยที่สำคัญท่านหนึ่ง คือ ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ ปัจจุบันเป็นอาจารย์ประจำวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ท่านเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางด้านดนตรีไทยทั้งด้านทฤษฎีและปฏิบัติ กลอนระนาดของท่านมีความโดดเด่น สละสลวยและมีระเบียบแบบแผน โดยท่านได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้การผูกกลอนระนาดจากครูประสงค์ พิณพาทย์ ครุณิกร จันทศร ครุฑฐพงษ์ ไสวดีตรและรองศาสตราจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ อีกทั้งยังมีความเชี่ยวชาญในด้านการปรับวงปี่พาทย์เสภา ไปจนถึงการเดี่ยวระนาดเอก 5 ราง ที่สำคัญท่านมีแนวคิดด้านการสอนดนตรี ในระดับมหาวิทยาลัยโดยใช้กระบวนการถ่ายทอดเนื้อหาสาระที่เป็นระบบ ชัดเจน มีหลักการ สามารถบูรณาการการสอนให้สอดคล้องกับผู้เรียนในยุคปัจจุบันซึ่งผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่มีพื้นฐานทางด้านดนตรีไทย แต่ท่านสามารถใช้วิธีการสอนให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และเข้าใจศาสตร์แห่งดนตรีไทยได้อย่างมีรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ ท่านได้ทุ่มเท แรงกายแรงใจ เอาใจใส่ในการพัฒนาการศึกษาทางด้านดนตรีไทยในระดับอุดมศึกษา ให้มีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับและเป็นสถาบันอุดมศึกษาเฉพาะด้านที่สร้างเยาวชนให้เป็นผู้สืบทอด สืบสานศิลปวัฒนธรรม อันเป็นเอกลักษณ์ของชาติให้คงอยู่

ด้วยเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของ ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ ในเชิงดนตรีศึกษา พร้อมทั้งรวบรวมอย่างเป็นระบบและเผยแพร่เพื่อดำรงรักษามรดกภูมิปัญญาทางดนตรีไทย ที่ท่านได้สร้างสรรค์ สั่งสม และสืบทอด

จนเป็นองค์ความรู้อันทรงคุณค่า เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่ภาคภูมิใจและคงอยู่กับสังคมไทยสืบไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาประวัติและผลงานของ ดร.พิชญ บัญศรีอนันต์
2. ศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของ ดร.พิชญ บัญศรีอนันต์

วิธีการศึกษา

- 4.1 ศึกษาข้อมูลโดยการศึกษาจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 4.2 ศึกษารวบรวมข้อมูลภาคสนามด้วยวิธีการทางมนุษยวิทยา
 - 4.2.1 การสัมภาษณ์และการบันทึกเสียง
 - 4.2.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและบันทึกภาพ
- 4.3 การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา การสังเกต และสัมภาษณ์ มาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ แล้วสรุปผลการศึกษาแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

1.1 ประวัติและผลงาน ของ ดร.พิชญ บัญศรีอนันต์

ดร.พิชญ บัญศรีอนันต์ เกิดวันที่ 13 มกราคม 2515 บ้านเลขที่ 11 หมู่ 1 ถนนสุขประยูร ตำบลมาบโป่ง อำเภอบางบาล จังหวัดลพบุรี นับถือศาสนา พุทธ สัญชาติ ไทย หมูไล่หิด โอ บิดาชื่อ นายชุมพล บัญศรีอนันต์ (ถึงแก่กรรม) มารดาชื่อ นางรัตน บัญศรีอนันต์ เป็นบุตรคนที่ 1 ในจำนวนพี่น้อง 4 คน ได้แก่ ดร.พิชญ บัญศรีอนันต์ นางรุ่งนภา จิตรมณี นายขวัญชัย บัญศรีอนันต์ และนายนเรศ บัญศรีอนันต์ สมรสกับ นางชไมพร บัญศรีอนันต์ มีบุตรทั้งหมด 2 คน คือ นายณพวีร์ บัญศรีอนันต์ และเด็กหญิง จิตติภา บัญศรีอนันต์

ดร.พิชญ บัญศรีอนันต์ เริ่มเรียนดนตรีครั้งแรก เมื่ออายุ 7 ปี โดยเริ่มเรียนปีพาทย์เครื่องดนตรีฆ้องวงใหญ่จาก คุณยายเผียน สืบญาติ เมื่ออายุ 9 ปี ท่านได้เริ่มเรียนระนาดเอกกับคุณตาสด สืบญาติ ในระหว่างเข้าเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้มีโอกาสเรียนระนาดเอกกับคุณครูวิเชียร เอมเปี้ย เมื่อท่านอายุ 16 ปี ได้เข้าศึกษาในวิทยาลัยนาฏศิลป์กรุงเทพมหานคร มีโอกาสเรียนปีพาทย์กับคุณครูหลายท่าน ได้แก่ คุณครูทอง แจ่มวิมล คุณครูจิระพล น้อยนิตย์ คุณครูดุขันธ์ มีป้อม ในระหว่างเรียนวิทยาลัยนาฏศิลป์ ได้มีโอกาสเรียนเพลงเดี่ยวระนาดเอก ในบทเพลงเดี่ยวพื้นฐานถึงเพลงเดี่ยวกราวใน ถោ

กับคุณครูประสงค์ พิณพาทย์ เมื่อท่านอายุ 20 ปี ได้เข้าศึกษาในระดับอุดมศึกษา ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ได้มีโอกาสเรียนเปียโนกับอาจารย์นิกร จันทพร รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ ในระหว่างเรียนได้มีโอกาสเรียนเพลงเดี่ยวระนาดเอกกับผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ประชา สามเสน ได้รับการถ่ายทอดการบรรเลงเดี่ยว ระนาดเอก 2 รางและ 5 รางกับอาจารย์ถาวร ศรีผ่อง เมื่อท่านอายุ 30 ปี ได้มีโอกาสเรียนเพลงหน้าพาทย์ ทางฆ้องวงใหญ่กับคุณครูณรงค์ จิตรมณี คุณครูชฎิล นักดนตรี อาจารย์นิกร จันทพร คุณครูอนันต์ชัย แมรา นอกจากนี้ยังได้ศึกษาทางระนาดเอกในบทเพลงหน้าพาทย์ประกอบพิธีไหว้ครูกับคุณครูหลายท่าน ได้แก่ คุณครู นัฐพงศ์ โสวัตร อาจารย์นิกร จันทพร รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชัชชัย พวกดี อาจารย์นิรันดร์ จิตรมณี ได้มีโอกาสเรียนเพลงเดี่ยวระนาดเอก เพลงทยอยเดี่ยวกับ คุณครูสงบ ทองเทศ

เมื่อท่านอายุ 50 ปี ได้รับมอบเป็นผู้อ่านโองการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทยจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ประชา สามเสน ซึ่งท่านได้รับมอบมาจาก คุณครูอุทัย แก้วละเอียด ศิลปินแห่งชาติ

ในด้านผลงานด้านดนตรีของดร.พิษณุ บุญศรีอนันต์ มีทั้งผลงานทางวิชาการ เช่น งานวิจัยเรื่องการปรับวงเปียโนไม้แข็งของครูฐิระพล น้อยนิตย และงานวิจัยสร้างสรรค์ “ระนาดเอกสร้างสรรค์: ดุริยวิถีอีสานร่วมสมัย” เป็นต้น อีกทั้งยังมีบทความ วารสารระดับนานาชาติ เช่น “Piphat Se-pha Ensemble” Pitsanu Boonsrianan (2019,280-290), The 2nd International Conference on Research and The 23rd Asia-Pacific Society for Ethnomusicology Annual Conference 2019 (APSE). 2562 และ “แนวทางการประพันธ์เพลงเดี่ยวโอลาว 2 ชั้น ในวงเปียโนไม้แข็งของครูฐิระพล น้อยนิตย” Journal of Social Science for Local Rajabhat Mahasarakham University, Vol.5, No.1 January March 2021, ปีที่ 5 ฉบับที่ 1 มกราคม-มีนาคม 2564 พิษณุ บุญศรีอนันต์ (2564,140-150) 2564 เป็นต้น นอกจากนี้ท่านยังได้รับเชิญเป็นวิทยากรทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น เป็นกรรมการตัดสินดนตรีไทยระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระดับภาคกลาง นครนายกและระดับเขต กรุงเทพมหานคร ร่วมบรรเลงวงดนตรีปี-กลอง ประกอบการชกมวยไทย “European and World championship” เป็นวิทยากรรับเชิญบรรเลง ดนตรีไทย เผยแพร่วัฒนธรรมในต่างประเทศของกระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย เผยแพร่วัฒนธรรมในประเทศสิงคโปร์ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสเปน ประเทศอิตาลี สาธารณรัฐเชค ประเทศจีน เป็นวิทยากรรับเชิญบรรเลงดนตรีไทย เผยแพร่วัฒนธรรมในต่างประเทศของศูนย์วัฒนธรรม

แห่งประเทศไทย ณ ประเทศกัมพูชา และวิทยาการรับเชิญบรรเลงดนตรีไทย ประกอบพิธีไหว้ครู ณ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น วิทยาลัยนาฏศิลป์ร้อยเอ็ด และวิทยาลัยนาฏศิลป์จันทบุรี

1.2 กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของ ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์

กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของ ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ แบ่งการนำเสนอออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน ด้านหลักสูตร และด้านการเรียนการสอน

1. ด้านผู้สอน

ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ ได้รับการสืบทอดการบรรเลงระนาดเอกจากครูหลายท่าน ท่านได้ยึดหลักกระบวนการสืบทอดตามแบบแผนของครูโบราณตั้งแต่การเริ่มต้นฝึกระนาดเอกไปจนถึงวิธีการบรรเลงระนาดเอกรอบด้าน ทั้งในระบบการศึกษาและนอกระบบการศึกษา เพื่อนำมาปรับใช้ในการสอนดนตรีในปัจจุบัน การสืบทอดการบรรเลงระนาดเอกนั้นจะใช้วิธีการสืบทอดแบบปากต่อปากหรือ मुखปาฐะ ท่านเป็นผู้ที่มีความจดจำเพลงได้แม่นยำ สามารถจดจำทำนองเพลงตั้งแต่ขั้นพื้นฐานไปจนถึงการบรรเลงเพลงเดี่ยวได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงวิธีเทคนิคการบรรเลง การปรับวง กลอนระนาดต่าง ๆ และท่านยังมีความขยันหมั่นเพียร อ่อนน้อมถ่อมตน จึงเป็นที่รักใคร่เอ็นดูของคุณครูทุกท่าน และในปัจจุบันท่านได้ถ่ายทอดความรู้ที่ได้รับจากคุณครูสู่ลูกศิษย์อย่างเต็มความสามารถ

การถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณและจารีตในการสอนดนตรีไทยนั้น ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ ได้กล่าวถึง คุณครูณัฐพงศ์ โสวัตร เคยสอนไว้ว่า “การอ่อนน้อมถ่อมตน คนเล่นดนตรีเก่งไม่จำเป็นต้องแสดงความห้าวออกมา แค่อ่อนน้อมถ่อมตน แค่นี้ก็รู้แล้วว่ามีความสุภาพในการเล่นดนตรีมากน้อยแค่ไหน” ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ (การสื่อสารส่วนบุคคล 15 กันยายน 2566) ตำแหน่ง อาจารย์ประจำวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

นอกจากนี้ท่านยังแนะนำลูกศิษย์ของท่านเสมอ ในเรื่องของการปฏิบัติตนให้เหมาะสมในการเล่นดนตรี เมื่อเข้ามาเรียนในระบบการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย ลูกศิษย์ของดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ ต้องเข้าพิธีไหว้ครูและครอบครูตามลำดับ ท่านปลุกฝังให้ลูกศิษย์มีความขยันหมั่นเพียร อดทน ตั้งใจฝึกซ้อม มีความมานะพยายาม อ่อนน้อมถ่อมตน กตัญญูต่อเวทียุติ และมีความรักใคร่กลมเกลียว เป็นพี่เป็นน้อง เหมือนอยู่บ้านหลังเดียวกัน

2. ด้านผู้เรียน

ผู้ที่จะเรียนระนาดเอกนั้น ดร.พิชญ บัญศรีอนันต์ ได้กล่าวว่า “อาจารย์ไม่เลือกผู้เรียนในการเรียนระนาดเอก แล้วแต่ความสมัครใจ บางคนมีพื้นฐาน บางคนไม่มีพื้นฐานก็สามารถเรียนได้ทุกคน ขอให้มีความมุ่งมั่นตั้งใจฝึกซ้อมและมีความขยันหมั่นเพียร” ดังนั้นผู้ที่เรียนระนาดเอกสามารถเรียนได้ทุกคน แต่ขอให้มีความพิถีพิถันในการฝึกกระนาดเอกตามความมุ่งหวังของดร.พิชญ บัญศรีอนันต์

ความสำเร็จของลูกศิษย์ดร.พิชญ บัญศรีอนันต์ ผู้เรียนร้อยละ 90 ที่จบไปแล้วส่วนใหญ่เป็นครูสอนดนตรีไทย และเป็นผู้บริหารการศึกษา สามารถถ่ายทอดวิชาความรู้และเป็นผู้สนับสนุน ส่งเสริม ด้านดนตรีไทยได้อย่างมีคุณภาพ

3. ด้านหลักสูตร (เนื้อหาสาระ)

ดร.พิชญ บัญศรีอนันต์ ได้กำหนดเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนการสอนตามเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทย สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงานปลัดทบวงมหาวิทยาลัย โดยจะต่อทางซึ้งหรือทำนองหลักเป็นอันดับแรก และต่อทางระนาดเป็นลำดับต่อไป และต้องฝึกให้ผู้เรียนคิดแปลทางระนาดได้ด้วยตนเอง

จากบทสัมภาษณ์ของดร.พิชญ บัญศรีอนันต์ กล่าวว่า “การตีระนาดเหมือนการออกกำลังกาย เราใช้สมองจำกลำเนื้อไม่ได้ แต่ต้องให้ร่างกายจำกลำเนื้อของตัวเอง เช่น เราตีกลอง “เสียงปะ” บางคนตีปะไม่ได้สักที แต่พอฝึกบ่อย ๆ ซ้ำ ๆ กลำเนื้อมีการใช้แรงแบบนี้ซ้ำ ๆ เกิดการจำของกลำเนื้อ ก็สามารถตีให้เกิดเสียงปะได้ เมื่อได้แล้ว ตีก็ครั้งก็จะตีได้โดยอัตโนมัติ การสะบัดก็เช่นกัน” แบบฝึกการไล่มือ ลำดับแรกคือต้องฝึกตีฉากเพื่อให้มือทั้งสองข้างลงพร้อมกัน ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการตีระนาด ในช่วงแรกฝึกให้ผู้เรียนตีทั้งแขนให้เกิดความเคยชิน และสอนการตีแบบกึ่งซอกกึ่งแขนตามลำดับ จากนั้นจึงเข้าสู่การไล่มือด้วยบทเพลง มีทั้งหมด 2 เพลง คือ เพลงมุล่งชั้นเดียว และเพลงทะเลแยะ สามชั้น โดยการตีซ้ำ ๆ ประมาณ 1 ชั่วโมง

ดร.พิชญ บัญศรีอนันต์ ใช้หลักสูตรของมหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยใช้เกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทยเป็นหลัก โดยมีข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการของแต่ละรายวิชา เรียกว่า มคอ.3 (Course Specification) เพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสอดคล้องและเป็นไปตามที่วางแผนไว้ในรายละเอียดของหลักสูตร

ในการจัดการเรียนการสอนนั้น ผู้เรียนมีพื้นฐานที่ต่างกัน ดังนั้นจึงต้องจัดการเรียนการสอนแบบแยกกลุ่ม คือกลุ่มที่มีพื้นฐานมาแล้ว โดยส่วนใหญ่ผู้เรียนจะทำนองหลัก โหมโรงเช้า โหมโรงเย็น และกลุ่มที่มีพื้นฐานน้อย คือ ยังไม่เคยต่อโหมโรงเช้า โหมโรงเย็น

ส่วนใหญ่ต่อเพลงในลักษณะเพลงเกร็ด ดังนั้นจึงแยกเป็น 2 กลุ่ม สอดแทรกเทคนิคและการบูรณาการให้เหมาะสมกับผู้เรียน และเมื่อผู้เรียนจบการศึกษาไปแล้วนั้น สามารถใช้วิชาความรู้ที่ศึกษาเล่าเรียนมาไปปรับใช้และบูรณาการการสอนต่อไปได้อย่างมีคุณภาพ มีการสอ ทักชะการบรรเลงระนาดเอกทุกเพลงที่ผู้เรียนได้ต่อในแต่ละภาคเรียน โดยมีเกณฑ์การประเมินทักษะการปฏิบัติ

4. ด้านการเรียนการสอน

รูปแบบการเรียนการสอนระนาดเอกของดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์นั้น ท่านสอนตามหลักสูตรอุดมศึกษา เริ่มจากเพลงชุดโหมโรงเช้า เพลงชุดโหมโรงเย็น จัดการเรียนการสอนตาม มคอ.3 (Course Specification) ดูความสามารถของผู้เรียนเป็นหลัก ไม่สามารถเลือกผู้เรียนได้

ลักษณะเด่นของรูปแบบการสอนและกระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ คือ การเริ่มฝึกไล่มือทั้งหมด 12 แบบฝึก และไล่มือด้วยเพลงมุล่งชั้นเดียวและเพลงทะเลแย สองชั้น โดยการใช้การเกร็งข้อศอก ไปยังส่วนแขน และใช้ข้อมือกระดกขึ้น ในตอนที่ตีขึ้นมา ฝึกไล่มือตั้งแต่เช้าไปหาเร็ว ประมาณ 1 ชั่วโมง เมื่อฝึกไประยะหนึ่ง กล้ามเนื้อแขนจะเกิดความเคยชินและสามารถตีด้วยความถี่ที่เร็วขึ้นได้ นอกจากการต่อเพลงแล้ว ต้องสอดแทรกเทคนิคการตีระนาด หรือวิธีการตีระนาดในพิธีกรรม เช่น การลงจบของแต่ละบทเพลงหรือการบาก ซึ่งขึ้นอยู่กับพิธีกรรมนั้น ๆ ต้องให้ผู้เรียนรู้จักกล้าคิด กล้าตัดสินใจ เพราะการที่เป็นคนระนาด ต้องเป็นผู้นำของวง

ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ มีลักษณะการถ่ายทอดในลักษณะที่เรียกว่า “มุขปาฐะ” หรือการถ่ายทอดแบบตัวต่อตัว เป็นการอธิบายให้ผู้เรียนได้เข้าใจถึงวิธีการต่าง ๆ โดยครูผู้สอนจะใช้วิธีการสอนตามลำดับขั้นตอนที่วางไว้ตั้งแต่ขั้นพื้นฐานไปจนถึงเพลงเดี่ยว

ในการเรียนการสอนปัจจุบัน แตกต่างจากการเรียนการสอนในสมัยก่อน คือ ในสมัยก่อนไม่มีโซเชียลมีเดีย ผู้เรียนพอมานั่งก็นั่งซ้อมระนาด จะได้ยินเสียงระนาดทุกเช้า แต่สมัยนี้โซเชียลเข้ามามีบทบาทการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น เช่น เปิดกลุ่ม Facebook เป็นลักษณะกลุ่มปิด ใช้สำหรับส่งคลิปวิดีโอ และไลฟ์สดในขณะไล่มือ ซึ่งเป็นการเรียนการสอนในลักษณะออนไลน์ ไม่ว่าครูหรือผู้เรียนจะไม่ได้เรียนกันต่อหน้า หรือการเรียนแบบ “มุขปาฐะ” นั้น ก็สามารถเห็นพัฒนาการของผู้เรียนได้

การปรับปรุงหรือพัฒนาการจัดการเรียนการสอน เริ่มจากตัวครู เช่น เราต้องรู้ข้อบกพร่องในการตีระนาดของเราก่อน และเริ่มหาวิธีแก้ไข แล้วจึงนำมาสอนผู้เรียน เรียกว่า “การตกตะกอน” เช่น ทดลองไล่ระนาด 1 ปี ผลลัพธ์ที่ได้คือสามารถตีดีขึ้น

ลูกสะบัด สะเดาะ ขยี้ ดีขึ้น ความเร็วดีขึ้น ทำอย่างไรจะใช้เวลาสอนนักเรียนให้ทำแบบนี้ได้ ในช่วงเวลา 3-4 เดือน หรือ 1 ภาคเรียน เพื่อให้ตอบโจทย์ต่อการจัดการเรียนการสอนในยุคปัจจุบัน หรือที่เรียกว่า “การล่นระยะการฝึก”

สรุป

กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและผลงาน ของ ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์และศึกษา กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของ ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ ผลการวิจัยพบว่า ในด้านประวัติผลงานของดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ ท่านเริ่มเรียนดนตรีครั้งแรก เมื่ออายุ 7 ปี โดยเริ่มเรียนปี่พาทย์จากคุณยายผิยน สืบญาติ เมื่ออายุ 9 ปี ท่านได้เริ่มเรียนระนาดเอกกับ คุณตาสด สืบญาติ และคุณครูวิเชียร เอ็มเปีย ต่อมาท่านได้เข้าเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ ได้เรียนกับคุณครูหลายท่าน ได้แก่ คุณครูทอง แจ่มวิมล คุณครูฐิระพล น้อยนิธย์ คุณครู คุชฎี มีป้อม นอกจากเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์แล้ว ท่านได้มีโอกาสเรียนเพลงเดี่ยวระนาดเอก ในบทเพลงเดี่ยวพื้นฐานถึงเพลงเดี่ยวกราวใน เถา กับคุณครูประสงค์ พิณพาทย์ เมื่อเข้า เรียนระดับปริญญาตรีที่มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ได้มีโอกาสเรียน ปี่พาทย์กับอาจารย์นิกร จันทกร รองศาสตราจารย์ดร.วีระ พันธุ์เสือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ประชา สามเสน และในช่วงวัยทำงาน ท่านได้มีโอกาสเรียนเพลงหน้าพาทย์ ทางฆ้องวงใหญ่กับคุณครูณรงค์ จิตรมณี คุณครูชฎิล นักดนตรี คุณครูอนันตชัย แมรธา นอกจากนี้ยังได้ศึกษาทางระนาดเอกในบทเพลงหน้าพาทย์ประกอบพิธีไหว้ครูกับ คุณครูหลายท่าน ได้แก่ คุณครูณัฐพงศ์ ไส้วัตร อาจารย์นิกร จันทกร รองศาสตราจารย์ ดร.วีระ พันธุ์เสือ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ชัชชัย พวกดี อาจารย์นิรันดร์ จิตรมณี ได้มีโอกาส เรียนเพลงเดี่ยวระนาดเอก เพลงทยอยเดียวกับ คุณครูสงบ ทองเทศ ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ ได้รับมอบเป็นผู้อ่านโองการในพิธีไหว้ครูดนตรีไทย โดยได้รับมอบจากผู้ช่วยศาสตราจารย์ (พิเศษ) ประชา สามเสน ซึ่งท่านได้รับมอบจาก คุณครูอุทัย แก้วละเอียด ศิลปินแห่งชาติ ในด้านผลงานด้านดนตรีของดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ ท่านมีผลงานทางวิชาการหลายเรื่อง เช่น งานวิจัยเรื่องการปรับวงปี่พาทย์ไม้แข็งของครู ฐิระพล น้อยนิธย์ งานวิจัยสร้างสรรค์ เรื่อง “ระนาดเอกสร้างสรรค์: ดุริยวิถีอีสานร่วมสมัย” เป็นต้นนอกจากนี้ท่านยังได้รับเชิญ เป็นวิทยากรทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่นเป็นกรรมการตัดสินดนตรีไทยระดับภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ระดับภาคกลาง นครนายกและระดับเขต กรุงเทพมหานคร ร่วมบรรเลงวงดนตรีปี-กลอง ประกอบการชกมวยไทย “European and World

championship เป็นวิทยากรรับเชิญบรรเลงดนตรีไทยเผยแพร่วัฒนธรรม ในต่างประเทศ ของกระทรวงการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ณ ประเทศสิงคโปร์ ประเทศญี่ปุ่น ประเทศสเปน ประเทศอิตาลี สาธารณรัฐเชค ประเทศจีน เป็นต้น

กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน ด้านหลักสูตร และด้านการเรียนการสอน โดยผลการวิจัยพบว่า 1) ด้านผู้สอน ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ ได้รับการสืบทอดการบรรเลงระนาดเอก จากครูหลายท่าน โดยการถ่ายทอดของครูจะใช้วิธีการสอนแบบ “มุขปาฐะ” ตั้งแต่การตีระนาดเอกขั้นพื้นฐานไปจนถึงการตีเดี่ยวระนาดเอก รวมถึงเทคนิคต่าง ๆ ในการบรรเลง การปรับวง และกลอนระนาดต่าง ๆ ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ เป็นผู้ที่มีความจำแม่นยำ เป็นผู้ที่มีความอ่อนน้อมถ่อมตน เป็นที่รักใคร่ของคุณครูทุกท่าน 2) ด้านผู้เรียน ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ ใช้วิธีการสอนแบบ “มุขปาฐะ” ท่านไม่เลือกผู้เรียน แล้วแต่ความสมัครใจ แต่ต้องมีความมุ่งมั่นตั้งใจจริง จึงจะประสบความสำเร็จในการเรียนระนาดเอก 3) ด้านหลักสูตร ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ ได้กำหนดเนื้อหาสาระในการจัดการเรียนการสอน ตามเกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทย สำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงาน ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย โดยต่อทางห้องหรือทำนองหลักเป็นอันดับแรก และต่อทางระนาด เป็นลำดับต่อไป และต้องฝึกให้ผู้เรียนคิดแปลทางระนาดได้ด้วยตนเอง 4) ด้านการเรียน การสอน รูปแบบการสอนระนาดเอกของดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ คือ ฝึกไล่มือ 12 ชั้น และไล่มือด้วยเพลงฉิ่งมุล่ง ชั้นเดียว เพลงทะเลแยะ สองชั้น ฝึกไล่มือตั้งแต่เช้าไปหาเร็ว ประมาณ 1 ชั่วโมง ฝึกทุกวัน เมื่อฝึกไประยะหนึ่ง กล้ามเนื้อแขนจะเกิดความเคยชินและสามารถตีด้วยความถี่ที่เร็วขึ้นได้ นอกจากการต่อเพลงแล้วต้องสอดแทรกเทคนิคการตีระนาดต่าง ๆ การแปลทางระนาด การตีประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ยังใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วย ในการจัดการเรียนการสอน

อภิปรายผล

จากการศึกษาค้นคว้าเรื่อง กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของ ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติและผลงานของ ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ และศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของ ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ จากผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการอภิปรายผลใน 2 ประเด็น ดังนี้

1. ประวัติและผลงานของ ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์

การอภิปรายผลเกี่ยวกับประวัติและผลงาน ของ ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ พบว่า ท่านเป็นครูดนตรีที่ได้รับการถ่ายทอดวิชาความรู้ด้านการบรรเลงระนาดเอกมาจากคุณครู

หลายท่าน ซึ่งเป็นบรมครูที่มีความสำคัญของประเทศไทย ท่านใช้เวลาในการฝึกฝนด้วยความเพียรพยายามอย่างสม่ำเสมอ จนประสบความสำเร็จในวิชาชีพด้านดนตรีไทย ซึ่งมีความสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดของเบญจมิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom) ในด้านพฤติกรรมทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) ในเรื่องของการรับรู้ เป็นการรับรู้วิธีปฏิบัติการฝึกกระนาบเอกตามแบบแผนของครูที่ได้ถ่ายทอดมา และกระทำตามแบบ หรือฝึกฝนตามที่ได้ร่ำเรียนมาอย่างถูกต้องตามแบบแผน และมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง โดยฝึกฝนอยู่สม่ำเสมอ ทำซ้ำ ๆ จนเกิดความคล่องแคล่ว ชำนาญในด้านการบรรเลงระนาดเอก และมีผลงานการบรรเลงระนาดเอกเป็นที่ประจักษ์ในสังคมนักดนตรี ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการฝึกฝนอย่างสม่ำเสมอ นั้น เป็นแนวทางและปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่ความสำเร็จในด้านการเรียนดนตรีไทย

2. กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของ ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์

จากการศึกษาพบว่า ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ เป็นครูดนตรีที่มีจิตวิญญาณของความเป็นครูในการถ่ายทอดดนตรีไทยอย่างจริงจังและมีความเมตตาต่อผู้เรียนเป็นอย่างมาก อีกทั้งยังเป็นครูดนตรีที่มีความรู้รอบด้าน ทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (รัชชิสภา เกลาพิมาย 2561) ได้ศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลง เดี่ยวระนาดเอกของครูพินิจ ฉายสุวรรณ ศิลปินแห่งชาติ ผลการศึกษาพบว่า ครูพินิจ ฉายสุวรรณ เป็นศิลปินผู้เชี่ยวชาญด้านดนตรีปี่พาทย์ทั้งภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ และการถ่ายทอดโดยเฉพาะเครื่องมือระนาดเอก ได้รับการยกย่องว่ามีความเป็นเลิศ ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ มีกระบวนการถ่ายทอดที่สอดคล้องกับหลักสูตรและสามารถบูรณาการให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้อย่างลงตัว ใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยในการจัดการเรียนการสอน เพื่อตอบโจทย์ต่อผู้เรียนในยุคปัจจุบัน ในด้านการสอนนั้น ท่านได้มีการถ่ายทอดแบบ “มุขปาฐะ” หรือการสอนแบบตัวต่อตัว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (อุทัย ศาสตรา 2553) ได้ศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครูประสิทธิ์ ถาวร ศิลปินแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า ครูประสิทธิ์ ถาวร ศิลปินแห่งชาติ มีการสอนแบบ “มุขปาฐะ” โดยใช้การอธิบาย การสาธิต และการอุปมา อุปมัย ให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ ให้ความสำคัญต่อผู้เรียนในด้านการฝึกทักษะขั้นพื้นฐานตั้งแต่การนั่ง การจับไม้ ไปจนถึงการไล่มืออย่างถูกต้องตามแบบแผน เพื่อต่อยอดในการฝึกทักษะขั้นสูงหรือการต่อเพลงเดี่ยว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ (วิศวะ ประสานวงศ์ 2555) ผลการวิจัยพบว่า ครูอุทัย แก้วละเอียด ได้รับการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกจากหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) คือ ยึดหลักการถ่ายทอดระนาดเอกแบบหลวงประดิษฐไพเราะ

(ศร ศิลปบรรเลง) ท่านั้น การจับไม้ บุคลิกภาพของผู้บรรเลง และการทำเสียงระนาดให้หลากหลาย ชัดเจน ได้สรรพรสตามลักษณะของเพลง ท่านให้ความสำคัญในเรื่องของการไล่มือ ซึ่งเป็นพื้นฐานที่สำคัญในการบรรเลงระนาดเอก จากบทสัมภาษณ์ของดร.พิษณุ บุญศรีอนันต์ กล่าวไว้ว่า “การตีระนาดเหมือนการออกกำลังกาย เราใช้สมองจำกล้ามเนื้อไม่ได้ แต่ต้องให้ร่างกายจำกล้ามเนื้อของตัวเอง” จะเห็นได้ว่าการไล่มือต้องใช้ร่างกายและเวลาในการฝึกเป็นอย่างมาก จึงจะเกิดความคล่องตัวและความชำนาญในการบรรเลง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดเบญจมิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom) คือ พฤติกรรมด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หมายถึง พฤติกรรมที่บ่งถึงความสามารถในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่วชำนาญ ซึ่งแสดงออกมาได้โดยตรง โดยมีเวลาและคุณภาพของงานเป็นตัวชี้ระดับของทักษะพฤติกรรม นอกจากนี้ ดร.พิษณุ บุญศรีอนันต์ ยังให้ความสำคัญในด้านการฝึกให้ผู้เรียนสามารถวิเคราะห์การบรรเลงระนาดเอกได้อย่างถูกวิธี เช่น การคิดกลอนระนาดเอก การบรรเลงระนาดเอกประกอบพิธีกรรม การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าด้านการบรรเลง ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดเบญจมิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom) คือ พฤติกรรมพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) การเรียนรู้ทางด้านความคิด ความรู้การแก้ปัญหา จัดเป็นพฤติกรรมทางด้านสมอง และสติปัญญา แบ่งออกเป็น 6 ระดับ ดังนี้ ความรู้ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า การถ่ายทอดคุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณและจารีตในการสอนดนตรีไทย จากบทสัมภาษณ์ดร.พิษณุ บุญศรีอนันต์ ได้กล่าวถึง คุณครูณัฐพงศ์ โสวัตร เคยสอนไว้ว่า “การอ่อนน้อมถ่อมตน คนเล่นดนตรีเก่งไม่จำเป็นต้องแสดงความหัวออกมา แคได้ยินแค่เสียงดนตรี แคก็รู้แล้วว่ามีคุณภาพในการเล่นดนตรีมากน้อยแค่ไหน” ซึ่งท่านก็ได้บอกลูกศิษย์อยู่เสมอ ในเรื่องของการปฏิบัติตนให้เหมาะสมในการเล่นดนตรี ควรเป็นนักดนตรีที่ดี อ่อนน้อมถ่อมตน กตัญญูทวนเวียน มีน้ำใจ นักดนตรี อยู่ด้วยกันแบบพี่แบบน้อง เปรียบเสมือนการอยู่บ้านหลังเดียวกัน ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ตามแนวคิดเบญจมิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom) คือ พฤติกรรมด้านจิตพิสัย (Affective domain) หมายถึง ค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้ง ทศนคติ ความเชื่อ ความสนใจและคุณธรรม พฤติกรรมด้านนี้อาจไม่เกิดขึ้นทันที ดังนั้น การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม และสอดแทรกสิ่งที่ดึงดูดใจตลอดเวลา จะทำให้พฤติกรรมของผู้เรียนเปลี่ยนไปในแนวทางที่พึงประสงค์ได้

จากการสัมภาษณ์ลูกศิษย์ของดร.พิษณุ บุญศรีอนันต์ พบว่าประเด็นเรื่องการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกนั้น ได้รับการถ่ายทอดไปในทางเดียวกัน คือ มีวิธีการสอน

ในรูปแบบ “มุขปาฐะ” เรียนจากขั้นพื้นฐาน คือ การนั่ง การจับไม้ การไล่มือ จะเน้นย้ำมาก ในการเริ่มต้นฝึกกระนาดเอก ไปจนถึงการต่อทางซ้อง ทางระนาดเพลงต่าง ๆ ไปจนถึง เพลงเดี่ยว สอดแทรกวิธีการตี กลวิธีต่าง ๆ มีการกำหนดเนื้อหาสาระไม่ตายตัว ขึ้นอยู่กับ ความสามารถของผู้เรียน แต่ถึงอย่างไรก็มีการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับหลักสูตรของ มหาวิทยาลัย ดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ มีวิธีวัดและประเมินผลทุกภาคเรียนตามหลักสูตร ปลุกฝังเรื่องคุณธรรมจริยธรรมอยู่เสมอ เช่น การอ่อนน้อม ถ่อมตน มีความรับผิดชอบ ในหน้าที่ คิดที่ครูชอบพูดคือ “ฝึกดีหนีโง่ ดื้ออยู่ นานดี” ท่านมีความเมตตาต่อศิษย์ มีความ เป็นกันเอง สนุกสนาน เป็นผู้ทีอุทิศตนในด้านการสอนอย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะ

4.1 เนื่องจากผู้เรียนระนาดเอกในวิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มีค่อนข้างน้อยและมีพื้นฐานการบรรเลงไม่มากนัก ผู้สอนจึงต้องมีการบูรณาการด้านการสอน ให้สอดคล้องและเหมาะสมกับผู้เรียน เพื่อประโยชน์สูงสุดต่อการเรียนการสอน ซึ่งเป็นวิธีที่สามารถนำมาปรับใช้ในการเรียนการสอนของครูที่มีปัญหาในลักษณะนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.2 กระบวนการถ่ายการบรรเลงระนาดเอกของดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ ควรนำมา เขียนเป็นแบบฝึกทักษะการบรรเลงระนาดเอก โดยกำหนดให้ใช้ในการเรียนการสอนของ นักเรียน ผู้เรียนที่มีความสนใจในการฝึกกระนาดเอก เพื่อเป็นประโยชน์ในด้านการเรียน การสอนและเพื่อเผยแพร่เอกสารทางวิชาการที่มีคุณค่าให้ชนรุ่นหลังที่มีความสนใจในการ เรียนระนาดเอกได้ใช้ประโยชน์ต่อไป

4.3 สามารถศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ ไปใช้เป็นต้นแบบการผลิตครูระนาดเอกต่อไปในอนาคตได้

กิตติกรรมประกาศ

งานวิทยานิพนธ์เรื่อง “กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์” สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี เนื่องจากได้รับความอนุเคราะห์ ให้ความช่วยเหลือและ คำแนะนำจากดร.พิชญ์ บุญศรีอนันต์ อาจารย์ประจำ

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม เป็นผู้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับ องค์ความรู้ในการทำวิทยานิพนธ์เล่มนี้ จนสำเร็จลงได้ ผู้วิจัยจึงขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.จตุพร สีม่วง อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม ซึ่งได้ให้ความช่วยเหลือคอยให้คำแนะนำและให้แนวทางในการทำวิทยานิพนธ์

ขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.สุกิจ พลประถม รองศาสตราจารย์จรูญ กาญจนประดิษฐ์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. วัศกรก แก้วลอย ที่ได้ให้คำแนะนำและช่วยตรวจทานวิทยานิพนธ์ ซึ่งผู้วิจัยได้นำไปปรับปรุงแก้ไขจนงานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ ดร.ศิลปชัย เจริญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ พรชัย ผลนิโครธ และอาจารย์อดิเรก โคตา ที่ให้คำแนะนำในการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย สุดท้ายนี้ขอขอบพระคุณครอบครัว และมิตรสหายทุก ๆ ท่านที่คอยสนับสนุน เป็นกำลังใจ และช่วยเหลือในเรื่องต่าง ๆ ด้วยดีมาโดยตลอด

รายการอ้างอิง

- คณะกรรมการโครงการส่งเสริมการดนตรีไทยทสำนักมาตรฐานอุดมศึกษา สำนักงาน
ปลัดทบวงมหาวิทยาลัย. (2538). **เกณฑ์มาตรฐานสาขาวิชาและวิชาชีพดนตรีไทย**.
กรุงเทพฯ:
- ห้างหุ้นส่วนจำกัด สำนักพิมพ์ประกายพรึก.
- เฉลิมศักดิ์ พิกุลศรี. (2542). **สังคตินิยมว่าด้วยดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์.
- ณรุทธ์ สุทธจิตต์. (2555). **ดนตรีศึกษา : หลักการและสาระสำคัญ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- ทิตนา แหมมณี. (2555). **ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มี
ประสิทธิภาพ**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ปราณี เพียรชนะ. (2560). **กระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงและการปรับวงดนตรีไทย
ของ ดร.สิริชัยชาญ พักจำรูญ ศิลปินแห่งชาติ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาตรีวิทยาศาสตร
มหาบัณฑิต สาขาวิชาดุริยางคศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- พรชัย ผลนิโครธ. (2561). **โหมโรงเย็น : ระนาดเอก ทางครูสำราญ เกิดผล**. ขอนแก่น:
หจก. โรงพิมพ์คลังนานาวิทยา.
- มนตรี ตราโมท. (2538). **ดุริยสาสน์ ของนายมนตรี ตราโมท**. ธนาคารกสิกรไทย จำกัด
(มหาชน). (ม.ป.ท.: ม.ป.พ)
- ศาสตราจารย์ ดร.มานพ วิสุทธิแพทย์. (2556). **ทฤษฎีการวิเคราะห์เพลงไทย**. กรุงเทพฯ:
สันติศิริการพิมพ์.

สงบศึก ธรรมวิหาร. (2545). **ดุริยางค์ไทย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สงัด ภูเขาทอง. (2539). **การดนตรีไทยและทางเข้าสู่ดนตรีไทย**. กรุงเทพฯ: เรือนแก้ว
การพิมพ์.

วิศวะ ประสานวงศ์. (2555). **ศึกษากระบวนการถ่ายทอดการบรรเลงระนาดเอกของครู
อุทัย แก้วละเอียด (ศิลปินแห่งชาติ)**. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาดนตรีศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.